כל יומא דשבתא הוה יתיב וגריס כולי יומא ההוא יומא דבעי למינח נפשיה קם מלאך המות קמיה ולא יכיל ליה דלא הוה פסק פומיה מגירסא אמר מאי אעביד ליה הוה ליה בוסתנא אחורי ביתיה אתא מלאך המות סליק ובחיש באילני נפק למיחזי הוה סליק בדרגא איפחית דרגא מתותיה אישתיק ונח נפשיה שלח שלמה לבי מדרשא אבא מת ומוטל בחמה וכלבים של בית אבא רעבים מה אעשה שלחו ליה [א]חתוך [א]נבלה והנח לפני הכלבים ואביך [ב]הנח [ב]עליו ככר או תינוק וטלטלו ולא יפה אמר שלמה [1]כי לכלב חי הוא טוב מן האריה המת ולענין שאילה דשאילנא קדמיכון נר קרויה נר ונשמתו של אדם קרויה נר מוטב תכבה נר של בשר ודם מפני נרו של הקב"ה: אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב בקשו חכמים לגנוז ספר קהלת מפני שדבריו סותרין זה את זה ומפני מה לא גנזוהו מפני שתחילתו דברי תורה וסופו דברי תורה תחילתו דברי תורה דכתיב [2]מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש ואמרי דבי ר' ינאי תחת השמש הוא דאין לו קודם שמש יש לו סופו דברי תורה דכתיב [3]סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם [ג]מאי כי זה כל האדם אמר רבי [ד](אליעזר) כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה ר' אבא בר כהנא אמר שקול זה כנגד כל העולם כולו שמעון בן עזאי אומר ואמרי לה שמעון בן זומא אומר לא נברא כל העולם כולו אלא לצוות לזה ומאי דבריו סותרין [ה]זה את זה כתיב [4]טוב כעס משחוק וכתיב [5]לשחוק אמרתי מהולל כתיב [6]ושבחתי אני את השמחה וכתיב [5]ולשמחה מה זה עושה לא קשיא טוב כעס משחוק טוב כעס שכועס הקב"ה על הצדיקים בעוה"ז משחוק שמשחק הקב"ה על הרשעים בעולם הזה ולשחוק אמרתי מהולל זה שחוק שמשחק הקב"ה עם הצדיקים בעולם הבא ושבחתי אני את השמחה [ו]שמחה של מצוה ולשמחה מה זה עושה זו שמחה שאינה של מצוה [ז]ללמדך [ח]שאין שכינה שורה לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות ולא מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך [ט]שיחה ולא מתוך דברים בטלים אלא מתוך דבר שמחה של מצוה שנאמר [7]ועתה קחו לי מנגן והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד ה' אמר רב יהודה וכן לדבר הלכה אמר רבא וכן לחלום טוב איני והאמר רב גידל אמר רב [י]כל תלמיד חכם שיושב לפני רבו ואין שפתותיו נוטפות מר תכוינה שנאמר [8]שפתותיו שושנים נוטפות מור עובר אל תקרי מור עובר אלא מר עובר [כ]אל תקרי שושנים אלא ששונים לא קשיא הא ברבה והא בתלמיד ואיבעית אימא הא והא ברבה ולא קשיא הא מקמי דלפתח הא לבתר דפתח כי הא דרבה מקמי דפתח להו לרבנן אמר מילתא דבדיחותא ובדחי רבנן לסוף יתיב באימתא ופתח בשמעתא ואף ספר משלי בקשו לגנוז שהיו דבריו סותרין זה את זה ומפני מה לא גנזוהו אמרי ספר קהלת לאו עיינינן ואשכחינן טעמא הכא נמי ליעיינן ומאי דבריו סותרים זה את זה כתיב [9]אל תען כסיל כאולתו וכתיב [10]ענה כסיל כאולתו לא קשיא הא בדברי תורה הא במילי דעלמא כי הא דההוא דאתא לקמיה דרבי אמר ליה אשתך אשתי ובניך בני אמר ליה רצונך שתשתה כוס של יין שתה ופקע ההוא דאתא לקמיה דרבי חייא אמר ליה אמך אשתי ואתה בני אמר ליה רצונך שתשתה כוס של יין שתה ופקע אמר רבי חייא אהניא ליה צלותיה לרבי דלא לשוייה בני ממזירי דרבי כי הוה מצלי אמר [ל]יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתצילני היום מעזי פנים ומעזות פנים בדברי תורה מאי היא כי הא דיתיב רבן גמליאל וקא דריש עתידה אשה [מ]שתלד בכל יום שנאמר [11]הרה ויולדת יחדיו ליגלג עליו אותו תלמיד אמר [12]אין כל חדש תחת השמש א"ל בא ואראך דוגמתן בעוה"ז נפק אחוי ליה תרנגולת ותו יתיב רבן גמליאל וקא דריש עתידים אילנות שמוציאין פירות בכל יום שנאמר [13]ונשא ענף ועשה פרי מה ענף בכל יום אף פרי בכל יום ליגלג עליו אותו תלמיד אמר והכתיב אין כל חדש תחת השמש א"ל בא ואראך דוגמתם בעולם הזה נפק אחוי ליה צלף ותו יתיב רבן גמליאל וקא דריש [נ]עתידה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות וכלי מילת שנאמר [14]יהי פסת בר בארץ ליגלג עליו אותו תלמיד ואמר אין כל חדש תחת השמש אמר ליה בא ואראך דוגמתן בעולם הזה נפק אחוי ליה כמיהין ופטריות ואכלי מילת נברא בר קורא: [ס]ת"ר [ע]לעולם יהא אדם ענותן כהלל ואל יהא קפדן כשמאי מעשה בשני בני אדם

שהמרו

כל יומא דשבתא. של כל שבתות השנים: **הוה יתיב וגריס.** שלא יקרב מלאך המות אליו שהתורה מגינה ממות כדאמרינן בסוטה (דף כא.): **סליק ובחיש באילני.** מנענע המלאך באילנות להשמיע קול תימה: **וכלבים של בית אבא רעבים.** לשתי שאלות הללו הוצרך: **ולא יפה אמר כו'.** שלתקנת הכלבים לא הצריכוהו לשנות טלטול נבילה ואת האריה המת אסרו לטלטל אלא על ידי ככר או תינוק. ל"א שהקדימוהו תשובת הכלב לתשובת האריה לשון רבותי: **ולענין שאילתא.** דמהו לכבות: **דשאילנא קדמיכון.** דרך ענוה אמר דהוה ליה למימר דשאילתון קדמי: **קרויה נר.** נר ה' נשמת אדם (משלי כ): **מוטב תכבה נרו כו'.** לאו מהכא יליף חלול שבת דפיקוח נפש נפקא לן(י) מוחי בהם [ויקרא יח] ולא שימות בהם אלא להטעימן הדבר באגדה המושכת את הלב לפי שהיו באים לשמוע הדרשה נשים ועמי הארץ והיו צריכין הדרשנין למשוך את לבבם: **תחלתו וסופו.** וכ"ש שיש עוד בינתיים: **קודם השמש.** אם יעמול בתורה שקדמה לשמש(ס) יש יתרון: **לגווה.** לזוית שולא"ש: **מהולל.** משובח: **משחוק שמשחק עם הרשעים.** שנותן להם שעה משחקת כדי להאבילן מלכן ולטורדן מן העולם הבא: **שמחה של מצוה.** כגון הכנסת כלה: **שחוק.** שחוק ממש שאין דעת שוחק מיושבת עליו ואפילו אינו של לצון מ"מ אין בו יישוב: **קלות ראש.** לצון: **קחו לי מנגן.** מצוה היא להשרות עליו שכינה: **לדבר הלכה.** צריך לפתוח במילי דבדיחותא ברישא: **לחלום טוב.** אם בא לישן מתוך שמחה מראין לו חלום טוב: **נוטפות מר.** מרירות מחמת אימה: **ובדחי רבנן.** נפתח לבם מחמת השמחה: **מעזי פנים.** שלא יזיקוני: **ומעזות פנים.** שלא יצא עלי שם ממזרות דהוא עז פנים [כלה א]: **בדברי תורה.** מותר לענות כאולתו: **הרה ויולדת יחדיו.** ביום שהרה זה יולדת ולד אחר כמו תרנגולת וכיון שמשמשת בכל יום נמצאת יולדת בכל יום דהכי משמע קרא בכל עת שהיא מתעברת יולדת שממהרת לגמור צורת הולד לזמן מועט: **בא ואראך.** טרח לענותו כאולתו כדי להעמיד דברי תורה על מכונו: **ליגלג.** זו אוולת: **צלף.** מין אילן הטוען ג' מיני פירות אביונות וקפריסין ולולבין וכי איתיה להאי ליתיה להאי כדאמר בריש חזקת הבתים(ע): **פיסת בר.** משמע גלוסקאות שרחבות כמין פס יד ומשמע כלי מילת כמו כתונת פסים(פ): **בר.** כמו לשבור בר (בראשית מג) ולענין כלי מילת בר נקי כמו ברה כחמה (שיר ו): **כמהין ופטריות.** שיוצאין כמות שהן בלילה אחד ורחבין ועגולין כגלוסקאות: **נבראה בר קורא.** סיב כמין לבוש מגוייל גדל סביבות הקור של דקל כשהוא רך. קור ענף האילן כשהוא רך יוצא בכל שנה קודם שיתקשה קרוי קור:

עין משפט נר מצוה

קח א מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה יח סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שכד סעיף ז:

קט ב מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה כא סמג שם טוש"ע א"ח סי' שיא סעיף א:

קי ג מיי' פ"ח מהלכות לולב הלכה טו:

קיא ד מיי' פ"ו מהל' יסודי התורה הלכה ד [ברא"ש פ"ה דברכות סימן כ]:

קיב ה מיי' פ"ב מהל' דעות הלכה ג:

◆

מוסף רש"י

מעזי פנים. שלא יתגרו בי. **ומעזות פנים.** שלא יטילו עלי שם ממזרות (ברכות טז:). **גלוסקאות וכלי מילת.** דריש פיסת בר לשון פיסת יד, שהיא רחבה, ומתוך רחבה לא מפרשת אלא פת אפויה, וכלי מילת דריש פיסת לשון כתונת פסים (כתובות קיא:).

◆

רב נסים גאון

אביך הנח עליו ככר או ינוק וטלטלו. תמצא עיקר המעשה) [דבר זה] בפרק ירה (דף מג:) איתמר מת המוטל בחמה רב יהודה אמר שמואל הופכו ממטה למטה, ורבי חיננא [בר שלמיה] משמיה דרב אמר ניח עליו ככר או תינוק טלטלו. ובפרק נוטל אדם את בנו (דף קמב:) אמרו לא אמרו ככר או תינוק אלא למת בלבד. ומיכן נלמוד י אותם שמניחין פת על המנורה שהדליקו את הנר עליה, כדי שיסירו המנורה ממקומה, עוברין הם על המצות ואסור לעשות כן, שלא התירו חכמים להניח כר אלא למת בלבד ולא דבר אחר.[נ"א: ומיכאן דע שאלו שמניחים ככר ל המנורה שהדליקו עליה ר שבת כדי שיטלטלוה שבת ויסירוה ממקומה נגוד לאמת ולנכון ושהוא אסור, אין לעשותו כלל, כי קבלה לא התירה זאת אלא למת לא זולתו].

◆

רבינו חננאל

לענין שאילתא דשאילנא, יש נשמתו של אדם היא ר של הקב"ה שנאמר נר ' נשמת אדם, מוטב תכבה ר של בשר ודם מפני ר של הקב"ה, כלומר אם א חולה שיש בו סכנה רי. אין השכינה שורה לא מתוך שמחה, שנאמר היה כנגן המנגן ותהי ליו רוח אלהים, וכן לדבר לכה, והני מילי ברבה אבל תלמיד לא, שכל תלמיד אין שפתותיו נוטפות מר כוינה. תנו רבנן לעולם הא אדם ענותן כהלל ואל הי קפדן כשמאי, מעשה

מסורת הש"ס

א) לקמן קנו:, ב) לקמן קנג: קמב:, ג) ברכות ו:, ד) [צ"ל אלעזר], ה) פסחים קיז. ע"ש, ו) פ"ל שמחה, ז) עיין בערוך ערך טף, ח) [לקמן סח: פסחים קיז.], ט) [ברכות טז: ושם איתא שתצילני וכו' וכן לאחר צלותיה], י) [עי' תוספות ע"ז ה. ד"ה אין בן דוד], כ) כתובות קיא:, ל) [אבות דר"נ פט"ו ע"ש שינויים רבים], מ) [צ"ל ה'], נ) [יומא פה:], ס) [כלאי' פסחים נג. נדרים לט:], ע) [ב"ב דף כח:], פ) [כתובות קיא.]

◆

תורה אור השלם

1 כי מי אשר יחבר אל כל החיים יש בטחון כי לכלב חי הוא טוב מן האריה המת: קהלת ט ד

2 מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמל תחת השמש: קהלת א ג

3 סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם: קהלת יב יג

4 טוב כעס משחק כי ברע פנים ייטב לב: קהלת ז ג

5 לשחוק אמרתי מהולל ולשמחה מה זה עשה: קהלת ב ב

6 ושבחתי אני את השמחה אשר אין טוב לאדם תחת השמש כי אם לאכול ולשתות ולשמוח והוא ילונו בעמלו ימי חייו אשר נתן לו האלהים תחת השמש: קהלת ח טו

7 ועתה קחו לי מנגן והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד יי: מלכים ב ג טו

8 לחיו כערוגת הבשם מגדלות מרקחים שפתותיו שושנים נטפות מור עבר: שיר השירים ה יג

9 אל תען כסיל כאולתו פן תשוה לו גם אתה: משלי כו ד

10 ענה כסיל כאולתו פן יהיה חכם בעיניו: משלי כו ה

11 הנני מביא אותם מארץ צפון וקבצתים מירכתי ארץ בם עור ופסח הרה וילדת יחדו קהל גדול ישובו הנה: ירמיהו לא ז

12 מה שהיה הוא שיהיה ומה שנעשה הוא שיעשה ואין כל חדש תחת השמש: קהלת א ט

13 בהר מרום ישראל אשתלנו ונשא ענף ועשה פרי והיה לארז אדיר ושכנו תחתיו כל צפור כל כנף בצל דליותיו תשכנה: יחזקאל יז כג

14 יהי פסת בר בארץ בראש הרים ירעש כלבנון פריו ויציצו מעיר כעשב הארץ: תהלים עב טז

◆

לעזי רש"י

שולא"ש [שול"ן]. חבורה.